

Notat

Fra: Kommunalavdelingen

Dato: 24.09.2009

Til: Riksvalgstyret

Saksnr.: 09/2319

Kopi: Stortinget

Saksbehandler: MAR

Storingsvalget 2009

– Redegjørelse for opptelling og innrapportering av stemmer

Det er gjennom media skapt et inntrykk av at det har vært rot rundt opptelling og innrapportering av stemmer ved storingsvalget. Departementet vil her redegjøre for de prosedyrene som i henhold til valgloven skal følges når stemmer telles og valgoppgjør foretas. Vi vil også knytte noen kommentarer til faktiske situasjoner som har vært omtalt i media.

1. Prosess ved opptelling og kontroll av stemmesedler ved storingsvalg

Kommunen

Etter valgloven § 10-6 skal alle stemmesedler telles minst to ganger i kommunal regi. På valgdagen starter første gangs opptelling av stemmesedler avgitt på forhånd senest fire timer før valglokalene stenger. Resultatet fra denne opptellingen innrapporteres til departementets valgnattdatabase etter opptellingen. Noen stemmer må holdes utenfor denne opptellingen siden det kan komme inn stemmer som skal tas med i opptellingen helt frem til kl. 21. Disse stemmene skal blandes for å sikre hemmelighold av alle stemmesedler. Forhåndsstemmer lagt til side/sene forhåndsstemmer telles etter kl. 21 og tas deretter med i annen gangs opptelling. Forhåndsstemmer skal telles av valgstyret.

Etter at valglokalene er stengt valgdagen starter første gangs opptelling av stemmer avgitt på valgdagen. Denne opptellingen skjer oftest ute i valglokalene. Stemmer som er lagt i særskilt omslag (blant annet stemmer som tilhører andre kretser i kommunen) holdes utenfor denne opptellingen. Resultatet fra første gangs opptelling av valgtingsstemmer skal

innrapporteres valgnattdatabasen umiddelbart.

Etter første gangs opptelling av valgtingsstemmene starter annen gangs opptelling av forhåndsstemmer og forhåndsstemmer lagt til sides. Resultatet innrapporteres valgnattdatabasen. Parallelt med dette eller umiddelbart etterpå starter opptelling av valgtingsstemmer. Disse må først fraktes til sentralt opptellingssted i kommunen fra alle valglokalene. Samtidig skal avkryssingsmanntallene fraktes til valgstyret. Endelig (annen gangs) opptelling av valgtingsstemmer skal foretas av valgstyret. Resultater fra annen gangs opptelling er i enkelte kommuner ikke ferdig før sent valgnatten.

Valgstyret skal også kontrollere alle stemmer avgitt i en annen krets enn den velger er manntallsført i mot avkryssingsmanntallene fra valgdagen. Disse stemmene kan ikke kontrolleres og telles før alle andre stemmer er talt opp. Dette for å forhindre at velger får godkjent mer enn en stemme. Resultatet fra denne opptellingen er ofte ikke klar før dagen etter valgdagen.

I de største kommunene skjer ofte annen gangs opptelling elektronisk ved at stemmesedler telles maskinelt i optiske tellere.

Dersom det er store avvik mellom første og andre opptelling, skal det foretas ytterligere opptellinger.

Alle stemmestyrer og valgstyrer er forpliktet til å protokollere mottak av stemmer, godkjente og forkastede stemmegivninger og stemmesedler og valgresultater i valgprotokoller utformet av departementet.

Når all opptelling er ferdig i kommunen og protokollen er klar, skal samtlige stemmegivninger og stemmesedler sendes til fylkesvalgstyret for kontroll. Valgloven § 10-8 bestemmer at alt valgmateriell skal oppbevares og transporteres på betryggende måte.

Fylkeskommunene

Etter valgloven § 10-9 skal fylkesvalgstyrene kontrollere gjennomføringen av valget i kommunene i fylket. Resultatet fra denne gjennomgangen skal protokolleres i en egen protokoll for fylkesvalgstyrene.

Før kontrollen må alle stemmer fraktes til fylkesvalgstyret. Normalt starter denne kontrollen onsdag eller torsdag etter valgdagen. Fylkesvalgstyrene gjennomgår alle forkastede stemmegivninger og stemmesedler. Feil skal rettes. Deretter telles alle stemmesedler på nytt. Fylkesvalgstyrene skal korrigere eventuelle feil i opptellingen. Samtlige fylkesvalgstyrer med ett unntak foretar maskinell telling av stemmesedler. Samtidig med

opptellingen telles rettinger på stemmesedlene. Dette er tidkrevende fordi svært mange sedler må verifiseres med hensyn til hva rettingen går ut på. Når all opptelling er ferdig foretar fylkesvalgstyret i henhold til valgloven § 11-5 valgoppgjør for fylket. Det tas stilling til hvilke kandidater som skal kåres til distriktsmandater. Fylkesvalgstyrets oppgjør og protokoll skal derfor i år sendes departementet som sekretariat for riksvvalgstyret og Stortinget innen tirsdag 22. september kl. 12.

Riksvvalgstyret

Riksvvalgstyret skal, i tillegg til å ta stilling til eventuelle klager, beregne og ta stilling til hvilke partier og kandidater som skal ha utjevningsmandatene. Fylkesvalgstyrenes valgoppgjør og stemmetall skal legges til grunn for beregningen. Før denne beregningen foretas kontrolleres alle stemmetall. Denne kontrollen gjøres også parallelt i Stortinget. Det er ikke funnet store feil i de stemmetallene pr. valgliste som skal legges til grunn for mandatberegningen. Feilene er rettet.

Beregninger legges frem for riksvvalgstyret i møte 24. september kl. 10 med forslag til hvilke kandidater som skal velges som utjevningsmandater. Riksvvalgstyrets beslutning om utjevningsmandatene og fullmaktene til samtlige representanter sendes Stortinget.

Stortinget

Forberedende fullmaktskomité gjennomgår alle valgprotokollene fra fylkene, samt protokoll fra riksvvalgstyrets møte. Forberedende fullmaktskomité avgir innstilling til fullmaktskomiteen. Denne innstillingen er ikke offentlig. Fullmaktskomiteen velges av nyvalgt Storting 1. oktober. I henhold til Stortingets forretningsorden tar nyvalgte representanter sete i Stortinget med midlertidige fullmakter.

Fullmaktskomiteen avgir innstilling om fullmaktene fredag 2. oktober eller mandag 5. oktober. I denne vil komiteen fremme forslag om valget skal godkjennes eller ikke. Innstillingen er offentlig.

Det er debatt om fullmaktene i Stortinget 7. oktober. Konstituering av nyvalgt Storting skjer 8. oktober. Det vil si at de tar endelig stilling til fullmaktene og godkjenning av valget.

2. Valgnattdatabasen

Departementet eier en database der alle valgresultater innrapporteres og prognostiseres. Media får data fra basen for å bruke i sine sendinger valgkvelden og –natten. I tillegg leveres data til NTB, Dagbladet og legges ut på departementets nettsider. Media og andre får tilgang til resultatene fra kl. 2100 på valgkvelden. Brukerne av basen får tilgang kl. 1930, med forbud mot

offentliggjøring før kl 2100. I databasen ligger det en prognosemodell, som prognostiserer et antatt sluttresultat basert på de til en hver tid innrapporterte tallene. Prognosen vil være identisk med sluttresultatet *når alle endelige stemmer* er innrapportert. Prognosemodellen er utviklet i samarbeid med brukerne av databasen (media) og valgforskere, og revideres foran hvert valg.

Brukerne av basen (NRK, TV2, NTB, Dagbladet, www.valgresultat.no) har tilgang til data i databasen til og med 30. september, og vil derfor få overført alle endringer i databasen samtidig med at endringene finner sted. Kommunene innrapporterer data til basen elektronisk. Etter hver del-opptelling innrapporteres resultatet til databasen. Det betyr at kommunene innrapporterer minst fire ganger i løpet av valgdagen/-kvelden og -natten, samt i dagene etterpå. Det er flere kontroller i skjemaene som benyttes til innrapportering, blant annet av at det ikke innrapporteres flere stemmer enn velgere i manntallet.

Dagen etter valgdagen tirsdag 15.9. var ikke all opptelling i kommunene ferdig. Kl. 0900 var 352 kommuner ferdige med all innrapportering. I øvrige kommuner gjensto noe. Fremmøte på dette tidspunktet, som noen medier brukte i sine reportasjer, var da naturlig nok ikke korrekt. Først onsdag 16.6. kl. 1400 hadde samtlige kommuner innrapportert sine tall. Fremmøteprosent i basen var da basert på innrapporterte stemmetall fra kommunene. Det er brukerne av databasen (media) som selv ønsker at fremmøte skal beregnes ut fra reelle stemmetall og ikke prognostiseres særskilt.

På valgdagen og påfølgende dager vil fremmøte i databasen beregnes ut fra godkjente stemmesedler. Endelig fremmøte skal beregnes ut fra godkjente stemmegivninger. Godkjente stemmegivninger består av godkjente stemmesedler, forkastede stemmesedler og blanke stemmesedler. De to sistnevnte blir ikke prioritert i innrapporteringen på valgkvelden og innrapporteres derfor ikke da. De innrapporteres først av fylkesvalgstyrene for å få med de endelige tallene etter fylkesvalgstyrenes kontroll. I prognosemodellen ligger også en prognostisering på fremmøte. Sluttresultatet vil ikke være korrekt før alle godkjente stemmegivninger er innrapporterte.

Feil i prognosemodellen i databasen

Onsdag 16.9. ble det oppdaget en mindre feil i prognosemodellen i departementets database. SSB ble gjort oppmerksom på feilen ved en henvendelse fra et parti i e-post datert 16.9. kl. 1158. Feilen var rettet i databasen kl. 1330.

TV2 oppdaget feilen kvelden før, men SSB ble ikke varslet.

Feilen medførte at prognosen for mandatfordelingen mellom partiene KrF og FrP ble feil. Ved kontrollregning i Rogaland fylke viser den rettede prognosen nå at det siste distriktsmandatet går til FrP, og ikke til KrF slik prognosen først viste. Dette medfører endring også i prognosene for Telemark fylke, slik at KrF ligger an til å få utjevningsmandat for Telemark, mens FrP vil miste sitt.

Feilen oppstod fordi beregningsgrunnlaget for antatte stemmer i prognosemodellen for Stavanger kommune i Rogaland, var for lavt. Konkret ble ikke forhåndsstemmene i Stavanger tatt med i beregningsgrunnlaget. Stavanger er spesiell i denne sammenhengen fordi forhåndsstemmene ikke fordeles på alle kretser, slik som i andre kommuner, men legges i en egen krets. Dette er sannsynligvis forklaringen på at denne faktoren ble uteglemt i grunnlaget. Feilen fikk betydning denne gangen fordi FrPs forhåndsstemmer lå høyere enn deres valgtingsstemmer i Rogaland fylke.

Tastefeil ved innrapportering fra fylkeskommunene

Fra mandag 21.9. har fylkeskommunene rapportert inn korrigeringer i de tallene kommunen innrapporterte etter sine optellinger. Disse korrigeringene er basert på ny optelling og kontroll av samtlige stemmesedler som er avgitt. Dette er vanlig prosedyre.

Da Telemark skulle korrigere sine tall 21.9. kl 0940 ble det tastet et feil tall i innrapporteringen. Dette medførte at det ble for få stemmer i Telemark fylke, noe som igjen fikk betydning for stemmetallene for utjevningsmandater i et annet fylke. Feilen ble oppdaget av SSB som så at valgdeltagelsen gikk betenkelig mye ned. Telemark sendte inn nye korrekte tall kl. 1130, og feilen ble dermed korrigert.

Som nevnt blir alle endringer tilgjengelig samtidig med at de gjøres. Media fanget derfor opp konsekvensen av tastefeilen. Det presiseres at alle tall og prognoser i databasen ikke er grunnlaget for den offisielle mandatberegningen verken av distriktsmandater eller utjevningsmandater. Den offisielle utregningen gjøres av fylkesvalgstyrene og riksvalegstyret. Den endelige godkjenningen skjer i Stortinget 8. oktober.

Departementet vil i forbindelse med evalueringen av valget vurdere om det skal gjøres endringer i rutiner for hvordan valgresultater gjøres tilgjengelig for allmennheten.

3. 793 stemmesedler manglet ved kontrolltelling i Rogaland

Ved kontrolltelling av stemmesedler i Rogaland fylkeskommune så det ut til at fylkeskommunen manglet 793 stemmesedler. Stemmesedlene kom

imidlertid til rette igjen gjennom ytterligere kontrolltelling. Fylkesvalgstyret har i sin valgprotokoll følgende kommentar:

"KOMMENTAR TIL KONTROLLTELLINGEN - SANDNES KOMMUNE, KRETS 10 - TRONES/SENTRUM. I fylkesvalgstyrets møte mandag 21. september d.å. ble det med bakgrunn i stort avvik mellom fylkeskommunens kontrolltelling av Sandnes kommune sitt resultat for krets 10 Trones/Sentrum, vedtatt å telle sedlene fra samtlige kommuner på nytt. Målet var å finne sedlene i en allerede godkjent krets / kommune. Kontrollen ga resultat og sedlene ble funnet i den kretsen de "hører hjemme". Det er ennå ikke klart hvordan dette henger sammen. Fakta er at sedlene nå er skannet og verifisert 4 ganger: Første gang 16. september kl 16.21 - Resultat: -793 stemmesedler (-249/AP, -150/H og -394/FrP). Andre gang, 17. september kl 13.43 - Samme resultat. Tredje gang 17. september kl 16.55 - Samme resultat. Hvordan det da er mulig å ved en fjerde gjennomgang finne at differansen er 0, må vi komme tilbake til i en nærmere evaluering."

Fylkeskommunen opplyser at stemmesedlene er skannet og talt ved tre ulike skannere. Hver skanner betjenes av to personer. Lokalet der stemmesedlene er oppbevart er låst. Det er også sikkerhetsvakter i bygningens første etasje.

Departementet mener det kan være grunn til å se nærmere på de rutiner som benyttes. Dette vil følges opp gjennom evalueringen av valget.